

სსპიტიპარტურო და სპმსენიერო ნახაზმინი ვაზეთი. ვამოდის ქომელ სპირა დღეს.

№ 22

იანისი 21 1895 წ.

№ 22

შინდარსი: ნაწვეტი ვალექსილი ქართლს ცხოვრებიდან.—საუფრადღებოთ, ავაციხა.—მიერე რამ შენ. შენი ავაციხა.—სხვა-და-სხვა ამბები.—სათავა-და-ხაურო შკოლს გამგე კონიტეტის წლიური კრება ახ. თ. წ.—სა.—საუფრადღებო ამბები.—სტამბოლიდან იმასი.—გაგერით პასუხი (შენდვი) და მახარაბისა.—იპონელი და ქართველი ქალების შედარება გ. წერეთლსა.—კრიტიკის კრიტიკა ნ. კორდიანისა შენიშვნა ავაციხა.—საქველ-მოქველა საქმე.—ფრომო გზაცხადება.

ნაწვეფი ვალექსილი
„ქართლის ცხოვრე-
მიდან“

ღარდიცვალა დიდი მევუ,
ღირსი სოცენის თამარ გმირად,
თბილისს იქმნა შექორევა,
არა ლხინი გარნა-კირად,
შექმნეს გლოვა საშინელი,
იცეს თავსა დანა პირად.

და გიორგიელთ ძალი მოსწყდათ, სიკოცლებ უჩნსთ
ქირ არ ლხინად.

გახდა ამბავი ყოველსა საქართველოის ზღვარსადა,
იმერთ მიეცათ გლოვანი, მოსტქვიან ზარის თქმა-
სადა, მესხთ, ათაბაგის საბრძანოს ტირიან გლოვის ხმა-
სადა, და შემოკრებენ ყოველნი ერთობლივ, შეივებსა ჰყოფენ
მზასადა.

შემოკრებენ სრულად თბილისსა იმერთ —ათაბაგ
ზრდილები, ქართველ-სერ-კახნი სომხითარ, მათ ადგა მეფის
ჩრდილები, ლეკნი და ოგნისი, ჩერქეზნი და მათი დიდებულეობი,
და თუშ-ფშავე-ხევსურნი არავეით ქსნით გმირად
ჩინებულეობი.

იწყეს ყოველთა ტირილი და ცრემლის ღერანი
მწარეა,

რიგით შევიდინ სრასა და ზოგნი ტირიან გარეა,
შეიძრა ოთხნი კიდენი, ქვეყნისა მთა და ბარეა,
და ეინ დააშვეროს მეფისა სრა, გინა სახლთა არეა.

აქა ტარილი ქართლელთაგან თამარ-მეფისა.

იწყეს პირველათ ტირილი ქართლელთა ენა-
წყლიანთა,
ჩარიგებთა, ჩოქებით, თმა წვერით გაცამტერიანთა.
იწყეს გლოვა და ეყება: სე მზეო, შენგნით სიან-
თა,

და რად დაგვიტევე ობლებათ, მოცემად ჩვენდა
ზიანთა!

ჭი მეფეო, მოსთქმიდენ, მეფეთა ზედა სიანო,
ჭი სად წახდა შენი მზე, მეფეო დიღო ხმანო,
ჭი რად დასტკინ უებროე, თამარის ეარდნო იანო,
და ვის დაგვიტევე ყმანი და ლეთისაგან გვირგვი-
ნიანო.

ვიცემდეთ თავსა და პრასა ჩვენ შენგნით დატე-
ვებულნი,
შენნი მონანი ქართველნი, შენით ომს-შიგან ქებუ-
ლნი,

რად არ გვიწყალე და დაგვიწვი, ცეცხლი დაგვიგლე
გზებულნი,
და ეამ თუ შენს უკან მტერთაგან ვიქმნეთ ლახერი-
თა ესებულნი.

იტირეს და თავსა იცეს, მოთქმით იყო მწყუხარება;
ეინც ისმენდა მათსა ხმასა, მტერსაც აქენდათ მკმუ-
ნეარება,
ვერ ნახვედი მუნა მყოფსა; რომ ჰქონოდა მღუმე-
რება.

და აწ ქართლელნი გამოვიდნენ, იმერთ მიხედა შე-
კირება.

აქა ტარილი მეორე ერთობადა იმერთა, მეგრელთა,
გურიათა და აფხაზთა თამარ მეფისა ზედა.

მოვიდნენ, მოდენენ იმერნი. ძველ ჩვეულების
გეარითა,
მარცხნივ და მარჯვნივ თავიანი ჩოქი ჰქმნეს გარი-
გებითა,

წინ აზნაურთა კრებულნი ტირან ხმით შესაზართა,
და კანდელაკ მალობელნი და უტევენ მოთქმას ზა-
რითა.

მოსთქმენ: მეფეო, კეთილო, ტბილად მშობელო
ერთაო,
სად წარხველ, იმერთ დიდებავ, მოწყალე ყმათა
ბერთაო,

აწ რას გვიპირებ, რას გვიზამ, მონათა ყმათა შენ-
თაო,
და რად მოგვაშორე ერთგულნი, შენთა კეთილთა
მზეთაა!..

შეკადარებთ შენი მონანი, შენი ერთგულნი ყმა-
ნიდა,
ეამ არა გვესმის ჩვეულთა ევ შენი ტბილი ხმანიდა,
სად არის წინა წყალობა, ჩვენთვის ყოველთვის
მზანიდა,

და ვი რა გვესმის, რას ენებადეთ, ანუ რისა გვაქვს
თქმანიდა!..

ვის დაგვიტევე მონანი შენნი ერთგულად მშო-
ბელნი,
ვი რასა ესტერთ, რასა ეხმობთ, აწ ვისი ვიყოთ
მკობელნი,

ჩვენ შენგნით ომში ქებულნი, შენგნით მტერზედა
მსურობელნი!

და ეამ თუ შენს უკან უცხო თესლთ, მათ მახვი-
ლი გვეცენ მსობელნი.

აქა სსათაგასაგან ტარ-ლი მესამე თამარ-მეფისა.
იმერნი აღდენენ, გაბრუნდნენ ტირილ თავპირს-
ცემითა,

მოვიდნენ ათაბაგელნი არ მხიარულად შევებითა,
მესხნიც მათთანა ტიროდენ, მრავლად კრემლ ცხე-
ლის გზებითა,
და მათაც ჩოქი ქმნეს, გლოვა ჰყვეს რიგ-რიგად ჩა-
რიგებითა.

მოაყენენ, იტირის, ზარი თქვეს, მათ ხმანი მრავ-
ლად აღიდეს,
ესა მპყრობელო ხელმწიფევე, ბავე ვით შენი დაღუ-
მდეს,

შენთა მონათა ხმა გვიყავ, მტერთ ბრძოლა გაგვი-
დვილდეს!
და არ გაგეცემ ხმასა, იცოდე, მტერნი მყის გადმო-
გვლახვიდეს.

ეაი, რას ენებადეთ ჩვენ ამას, პირველ ლხინ მრავ-
ვლად ჩვეულნი,
წყეულმცა იყავ სოფელო, შენით ვიქმნენთ ძღუ-
ულნი,

რად მღუმარედ ჰყავ პატრონი, რად გვხადე ძირით
სერეულნი
და აწ ვინდა გვიყოს წყალობა, გულნი გვიხადე
ხეულნი.

ეაი, პატრონო გამზდელი, მეფეო მეფეთ ზედაო,
ეი შენ თვალო ჩვენოდა, რას ხედავ ტახტსა ზედაო,
უძრავად მხნესა მეფესა, მძლეველსა მტერსა ზედაო,
და შენს უკან ვიქმნეთ საწყალნი, ესტროოდეთ ამას
ზედაო.

(შემაღვი აქენება)

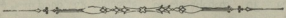
P. S. ეს ნაწყვეტი არის ამოღებული გალექსი-
ლი „ქართლას ცხოვრებიდან“, რომელსაც სელთსწყარად
მოაღწიო ჩვენ დროამდე. დაწყობის გინაობა არა ჩანს.
სელთსწყარი შეიგნეს ამჟამის საქართველოს დასაბამიდან
მეფე დიმიტრი თავდადებულამდე.

ს ა ყ უ რ ა დ ლ ე ბ ო თ

მოველ ქვეყანაში, ყოველი ხალხსაგან, გარდა ველურისა, მიღებულია, რომ თოვანთ გამაჩინილ შვილების ოცდახუთი წლის მოაღწეობა იდღესასწაულონ ხოლმე ამ დღესასწაულს ეძახიან „იუბილეუს“. ჩვენ ქართველები არ მივიღეთ ამ ჩვეულებას, ალბათ მიტომ, რომ ოცდახუთი წელიწადი არ მიგვიწინა საქარისათ, და მეტსა ვთხოვლობთ. კეთილი და პატიოსანი!.. მაგრამ დღეს გამოიღოს, რომ ორ-მოც-დაათი თურმე არა კმარა და ასი უნდა იყოს!?. ცხადია, რომ ეს, დროს გა-

ჭიანურება, ნამეტანი სურვილითა და უზომო სიყვარულით მოგედის: ისე გვიყვარს ჩვენ ჩვენი მოღვაწეობა, რომ სასიკვდილოთ არ გვემეტებიან, სულგრძელობით მოველთ და ეუსტდით საუკუნის შესრულებას და ის ანდაზაკი გვაფიწუდება, რომ „თქვენს სულგრძელობას ჩემი დღეგრძელობაც ეჭირებაო“.. სწორეთ ორ-მოც-დაათი წელიწადია, რაც გამოასულა სალიტერატურა ასპარეზზე ჩვენი საყვარელი მოხუცი, პატიოსანი მოღვაწე თ. რაფაელ ერისთავი და დიდი უმაღლრობა იქნება ჩვენგან მას შესახებ გულ-მაიყწეობა და ჩვეულებრივი დაუდევრობა.

აკაყა.

მ ც ი რ ე რ ა მ ბ.

მკვად-აზნაურობის მეძიებელმა მეგრელებმა ბეერი სხვადასხვა საეკარეულო საბუთების წარმოადგინეს. ზოგი მათგანი ოთხსახ.ხუთსახი წლის არის. საკირველია, როგორ მოაწიეს იმ ნაწერებმა ამ ჩვენ დრომდე? ჩვენ რომ საერო წიგნები გვექონოდა, ის სხვა იქნებოდა, მაგრამ ეს კი მამაპაპებს საშვილიშვილოთ, კერძოთ ვაღმარეუციათ. ვინ იცის ამ საბუთების მექანე გვარებს საუკუნოების განმავლობაში რამდენი მთა და ბარი ვადაუღლიათ და რამდენი განსაცდელი უწახეთ?!. დღეს აქ სახლებულან, ხვალ იქ, შრავალგვარი ჭირი და ლხინი აუტანიათ, ბეერი რამაც დაუტარავთ და ეს საშვილიშვილო საბუთი კი ამ ჩვენ დრომდე მოუტანიათ უხარწვლელა! უბით უტარებიათ, როგორც ხატ და ავეაროხი!..—ცოდნა, რომ ამისთანა ხალხის მომავალზე ივეი იკონოსი ვინმემ.

ხობა: „ეინცა შენი ყმა, მსახური ანუ მოჯალაბე; ანუ მწყემსი გაგილობოს და ან სიტყვიერათ მიაყენოს შურადაცოფა, ესე და ეს საკანონო ვადახდესო“. აქედან ჩანს, რომ ავთანდილის ანდერძი: „ათავისუფლენ მოწებო“, პოეტის ფანტაზია კი არა, ქვეყნის გულიდან ამონადენი სიმართლე ყოფილა. ბეერს ამისთანა საღმობაიერო რამეს ნახათ იმ საბუთებში, მაგრამ ჩემი ყურადღება კი უფრო ერთმა ადგილმა მიიქცია. ეს წყალობითი წერილები მხოლოდ პირობით არიან ნაბოძები: „გქონდესთ თქვენ და შვილთა თქვენთა და მომავალთა, სანამდის მეფობისა ჩვენისა (ეს იგი ქვეყნის) ერთგული და მსახური იქნეთო“. როგორ უნდა ვაგივოთ ეს სიტყვები? ნუ თუ მეფეებს ნება არ ქონდათ, რომ ხელმოჭრით, პირობა დაუდებლად მიეტათ დამსახურებულ კაცებისთვის საშვილიშვილოთ ადვილ-მამული? არა!.. სწორეთ არ ქონათ, რადგანაც, როგორც თვით მეფე, ისე მიწა-წყალიც ქვეყანას ეკუთვნოდა და მაღალ წოდებას „მეფის ტყუანის“ თქმის არ იყოს, მხოლოდ „სამქმით“ ეძლეოდა მინამდის, სანამდის ის ქვეყნის ერთგული და წაღმართი მსახური იქნებოდა. უმევეს დროიდან ამ მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისამდე, ჩვენი ერი უმთავრესათ ორ-რამათ იყო გაყოფილი: ერთი იყო სამხედრო და მეორე კი მეურნე: ბირველი ფარ-ხმალით დღე-დაღამ უსუსტრათ ბრძოლის ველზე იდგა, იგერებდა შამომსევე მტერს, სისხლს ანთხებდა და ყოველ წელს სამხედროლოთ მზათ იყო. მეორე შიგნე ტრიალობდა, მიწის მომქმედი იყო, მოჰყავდა სახრდო, თვითონაც ტრებოდა და მეომრებს საკვებს აწუღენდა. ერთი სისხლს აქცევდა, მეორე—ოფლს. ერთი მეორეს ათავსებდა და ერთმანეთს ეერას დააყვედრიდენ. ეს

იმ საბუთთაგანი ვადამეკითხა, და ახლა მინდა, რომ ჩემი აზრი მკითხველებსაც ვაუუზიარო. ეს პატარა ნაშუთები წარსულ დროებას უფრო სინამდვილით გვითვისლიწინებენ, ვიდრე ზოგიერთ ჩვენი პუბლიცისტ ისტორიკოსების კვცაკვცა გამოკვლევა. შესაძლებელია ეს არის რომ, იმ დროს, როდესაც სხვა ქვეყნებში დაბალ-წოდებას არაფერი ფასი არ ეძევა, ჩვენში; როგორც ეს საბუთები გვიმტკიცებენ, ადამიანის პირობა მაღალ წერტილზე მდებარე და ხელშეუხებელი უფილა. ამ სათავად-აზნაურთა წყალობით წერილებში დავიწყებული არ არის არც გლე-

კია მხოლოდ, რომ საზოგადოთ ცხოვრებაში საგანი რაც უფრო საძნელო და დიდი, იმას უფრო მეტი ფასი აქვს და ძველათაც იმ პირველ რაზმს, ე. ი. თავად-აზნაურობას, მეტი ფასი ერევა და თვითღებობა უმაღლეს წოდებათ. თვით ცდევია „თავადობა“ დღევანდელ უმნიშვნელო „კნიაზობას“ არ ნაშნავდა. თავადი მხოლოდ ის იყო, ვისაც საქმის წინ წაძლიოლა შეეძლო, საქმიროებას თავში უდგა და მითაურობდა. დღეს სამხედრო წოდებას სხვა წყაბელილება აქვს საზოგადოთ: თვითყულ სამხედრო კაცს გადაჭრილი ჯამაგირი ძილვება და შემდეგ პენსიას უნიშვნენ და უზრუნველ ყოფენ. ზოგი მათგანი დიდი ხარისხისა და ზოგი პატარასი. ზოგს როტა ჰყავს, ზოგს ბათალიონი, ზოგს პოლკი და ამგვართ მაშინაც ე. ი. ძველათ ჩვენში, ზოგი დიდი მებატონე იყო და ზოგი პატარა. ყველა კი თანასწორათ ვალდებული იყო თავის ყმებიანათ ჯვეყნისთვის სამსახური გაეწია. მართალია დღეს ძველის უფროსობა მემკვიდრეობით არ გადადის, დამსახურებითა, მაგრამ განა ცოტას ვხედავთ, რომ მამაც აფიცერი ანუ ღერეწალი ყოფილა, შეილიც, შეილიშვილიც, პაპაც და პაპის პაპაც, რადგანაც ყველა მათგანს ღირსეულად დაუბრუნებიათ ერთგვარივე ჯილდო და ვისაც ვერა, კიდევ დარჩენილა რაყეზე. სწორით ამგვარივე ყოფილა ჩვენში თავად-აზნაურობაც. თუ შეილი და შეილიშვილი მამა-პაპის საკადრისი იქნებოდა და წინაპრების სათავადო დროში ღირსეულად ექირებოდა ხელში, თავადობა რაღათ უნდა ჩამორთმევიდა? და თუ არა მაშინ კი დაბალ საფეხურზე ჩამოაქციებოდნენ ზალიმ, ეს მიხეზია რომ ზოგიერთი გვარები, რომელთაც ახლ და ორასი წელიწადი თავიანთ წოდებით უცხოვრიათ, მერე კი დაქვეითებულან და ჩვენამდე მხოლოდ დაბალი აზნაურის ანუ გლეხის ხარისხით ძლივს მოუხსწევიათ, იმათი ადგილი სხვებს დაუტყობიათ. ჩვენი გვარ-ტომობის კიბეზე უხვირობები მალოდან ძირს ჩამოდიოდნენ და ხვირობები კი დაბალიან სათაურში აღდიოდნენ, რატომღა არა იმან დღეს კეკელიძეები ვრისთავები? გუნაბიძეები, ვაშაძეები, თოღაძეები, იაშაიძეები და ბერეი კიდევ სხვებაც ოდესმე დიდებულები ყოფილან, მაგრამ დღეს კი გლეხები არიან. თვით ღიპარტიანის გვარს, რომელიც ვრთ დროს მთავრობდა სამეგრელოში დღეს აზნაურობაც საძიებლათ აქვს. ჩვენი ძველი საშაღლ წოდებო ისტორია ამ ორის ლექსით გამოიხატებოდა: „თუ კაცი-კაციათ არ ვარგა, ცუდი გვარიშვილობაო, ამ აზრს ადგა ქვეყანა და არცა სტყბდა.

სულ აღრე გვარში თავადი ერთი იყო, რომელსაც სახელს არ უძახოდნენ, არამედ მარტო გვარს, სხვები კი თავადისშვილები იყენ, ამათ სახელი-

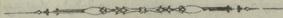
თაც იხსენებდენ და გვარითაც. მათი უფლებაც სხვა-და-სხვა იყო, მაგრამ ბოლოს, როდესაც ერთის უფლება მთელ გვარზე გადავიდა, მაშინ კი სხვებ წვიდა საქმე: გვარში ხომ არ შეიძლებოდა ყველა უხვირო გამოსულიყო, რასაკვირველია კარგებრ გამოდიოდნენ და უცუფესი მათგანი იყო გვარის წარმომადგენელი, თავადობა და საგვარეულო უფლებაც ხელში ეჭრა. ყმას და მამულს გვარობით უფლობდნენ. მაგალითათ: საამილახვრო, საციცაწაო, სააზნაურო, საწერეთლო და სხვანი. გვარი ეპატრონებოდა ამ პატარ-პატარა კუთხეებს, მაგრამ პირობით კი, ე. ი. სანამ მეფის ანუ ქვეყნის ერთგული იქნებოდა და თუ ორგულობა რამ შეემჩნევიდა ჩამოართმევდნენ და სხვას გადაცემდნენ იმ პირობითვე, მაშინდელი უფლებები და დღევანდელი სულ სხვა-და-სხვა არის. ძველათ არაგის არ შეეძლო, რომ თავის საყმო ვარემე ვისმისთვის გადაეცა, დედამისის უფთა. კალი რომ ვაზთავდებოდა, იმასაც არ ქონდა ერთობა, რომ საგვარეულო უძრაობა სხვა გვარში გადაეტანა. დღეს კი მე რომ წერეთელი ვარ შემძღლია ვადამთელი ვინმე, ჩვენი ქვეყნის მტერი და ორგული მოვიყვანო და იმას მივცე ჩემი მიწა-წყალი, ის ადგილი-მამული, რომლისთვისაც ვინ იცის, რემდენი სხვა-და-სხვა გვარი წამებულა და ზედ სისლად უღერია, სანამ ჩემამდე მოაწებულა და ჩემზე გადმოვიდოდა. ამას დღეს კანონი არ გვიკრძალავს და არც ქვეყანას ეუცხოება. ამიტომ რომ რაცა გვაქვს ხელმოჭრით — საპარალი საკუთრებათა გვაქვს და არა ისე, როგორც ძველათ ჰქონათ, მხოლოდ საქმით, ერთობა და საზოგადოთ კი, როგორც ყოველივე, ისე მიწა წყალიც ქვეყნის ყოფილა და ქვეყანას კუთვნებია, რომ ძველათ ჩვენში როგორც ბატონობა ისე თავადობაც პირობითი ყოფილა, ამას ის შემოსხნებული საბუთები გვიმტყიცებენ და შემედარი არიან ისინი, ვინც დღევანდელი შეხედულობით ცილას წამებდნენ ჩვენს გონიერულს წარსულს. შემედარი არიან და დიდი დანაშაუციც ის ყვენიზლა ვითომ მტერიერები, ანუ ლიბერალები, რომელნიც დღეს წამომდგარან და რაღაც სხვა-და-სხვა წოდებას ესარჩლებენ-ეკამათებიათ. ეს თავადი, ეს აზნაურო, ეს გლეხიო და სხ. მაშინ როდესაც წოდებათა-განსხვავება ძველათ საფუძვლიანათ იყო შეგნებული და დღეს კი შეუგნებელია.

დღევანდელი წოდებანი ჩვენ ისტორიულ ნივდაზე არ არიან ამოცენებული. იმათ მხოლოდ ძალდატანებით ასეი კუკუსავით იხინეს თავი, მაგრამ თავადობა კი ჩვენი ცხოვრების ნაყოფია, იყო და კიდევ იქნება, იმ კანონითვე მოვა და იმავე კვალს დადებ, როგორც ძველათ ყოფიდა. მხოლოდ

დრო და ვითარების შესაფერათ ფერ-ხორცი კი სხვა ექნება. ძველებური წეს-წყობილება დიორღე, დღეს ახალი სასტორიოა დროება შემოდის, მისთვის ახალი გზის გაკეთება საჭიროა, მუშები გამოვლენ რაზმით და რაზმით და ვინც მათში უფრო ძლიერი იქნება, საქმეს თავში დაუდგება, სხვებს წინ წაუძლეება, მეთაურობას გაუწევს, თავდათავ იმას იწამებს ქვეყანა და არ კითხავს თუ საიდან მოსულხარ და რომელი წოდების ნაშთი ხარ, მაღალის თუ დაბალისა. ამ კუშიარტებისათვის არც ძველ დროს აუქცევია გვერდი და ვერც ჩვენ აუხვევთ. ეს კუშიარტება უძველეს დროიდანვე ჩვენ ქვეყანას ძვალში და რბილში აქვს გამჭდარი და ის მცირეოდენი კულაბსია ნაწილი, რომელიც სულ სხვას გაიძახის, სათვალევში ჩასაგდები არ არის. მაგალითათ რომ ვინმე გამოვიდეს და თქვას: მე ვარ ნაშთი დიდებულთა, ჩემი წინაპრები იტორიულათ დამსახურებული ყოფილან ქვეყნის წინაშე და მე კი დღეს თუმცა აღარას ვარგვიარ ჩვენს ქვეყანას, მაგრამ მაინც თავყანი მეციოთა, ჩამოდექით „ბზა დამიკალეთო“, ამისთანა შეუტენებელს რაღა თქმა უნდა ზიზლით შეხედვენ, გვერდს აუელიან და ზურგს უჩვენებენ.

აგრევე დაბალი წოდებიდან რომ ვინმე გამოვიდეს და დაიჭინოს: ჩემი წინაპრები გამოჩენილი არ ყოფილან, ქვეყნისათვის ბევრი ვერა შეუტენიათრა და მეც დღეს ქვეყნისათვის გამოუსადეგარი და უსარგებლო ვარ, მაგრამ მაინც, რადგანაც თანასწორობა უნდაიქოს, მეც სხვებთან ერთათ უნდა გავწადო ვეხიო, ამასაც უქვეყელია გიჟათ ჩათელიან, დაუცახანებენ: არა, წავიდა ამ ზღაპრების დრო. აი ცხოვრება და აი მისი ახლათ ვასატეცი გზაო იტყვის ქვეყანა, გამოდით, იშრომეთ, იმუშავეთ და თუ წინ წაძლოლას შეიძლებთ წავგიძეხით და ჩვენ მოგყვებით ლოკვა-კურთხევიოთ; თუ წინამძღოლობას ვერ შეიძლებთ მაშინ თქვენზე ძლიერებს ვაყყევით ერთგულათო. და თუ არც ერთსა და არც მეორეს არ იყისრებთ, მაშინ ჩვენთავანი არ ყოფილხართ, შორს და მშვიდობითო. და დაიბ, სამართლიანიც იქნება ეს სიტყვა. ეხსაც აწმყოში წილი არ უდევს იმას მომავალი აღარ ერგება და არც წარსულს უნდა ეპოტინებოდეს. აი ამას გვეუბნებიან ის ზემოაღნიშნული საბუთები.

აგაო.

სხვა-და-სხვა ამბები

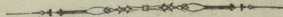
სათავადაზნაურო ბანკის რევიზია, რომელიც წ მარტს დაიწყო, ვათაგებულა და პარასკევს რევიზორი ბ. დობეცი ვაქმგზავრა პეტერბურგს, რომელსაც უთქვამს, რომ ბანკი მკვიდრს ნიადაგზეა დამყარებული ოა თვალ-საჩინოა ნაკლულენენება არა აქვსო.

სათავადაზნაურო ბანკის კრებები რაგორც იქნა ვათავდა. თორმეტი დღე მოანდომეს სჯა-ბაას და საქმეების ვადაწყვეტას, საზოგადო საჭიროებისთვის ვადდებული ფული, ვარდა ასი თუმნისა დრამატიული საზოგადოებისთვის, სხვა სრულიათ ვადაცეს სათავადაზნაურო შკოლას და წინამძღვარიანთ სამე-

ურნეო შკოლას. დედათა შკოლის საქმე დარჩა წრე ულსაც რიყეზე და ბევრი კოვა წყალი ჩაიელის, სანამ რამე ეშველება ქალების აღზდას.

კაკეჟში 11 და 14 მისის ვაუმართათ ქართული წარმოდგენა მსახიობი ე. ალექსიძე — მესხიშვილის სასარგებლოთ. შემოსავალი ორივე წარმოდგენიდან ოცდა ათ თუმანზე მეტი დარჩენილა.

ბ. რატლი თავისი ხორათი მიუწვევიათ 18 მისისთვის ქ. ბათუმს კონცერტში მონაწილეობის მისაღებათ. კონცერტი იმართება წერა-კითხვის საზოგადოების იქაურ შკოლის სასარგებლოთ. საზოგადოება უსათუოთ კარგათ მიიღებს ამ დაულალვ არტისტს. თბათვის დამდევს-კი ბ. რატლი აპირებს სხვა და სხვა ქალაქებში კონცერტების ვაპართვას.

სათავად-აზნაური შკოლის გამგე კომიტეტის წლიური კრება.

ოცდასამეტი წელია საზოგადოებამ უნდა განიხილოს რომელიმე კერძო დაწესებულების, ან საქველ-მოქმედო საზოგადოების, წლიური ანგარიში, უნდა უსათუოთ გამოცხადდეს ეს ანგარიში ორი სამი დღის წინეთ მინც; რომ ყველა საზოგადოების წევრი მამაშადებული დაესწროს საქმეების განხილვის დროს და ან არ ილაპარაკოს რაც ენის წევრზე მოადება, ან პირში წყალი არ ჩაეგუბოს. სხვა ქვეყნებში ჩვეულებათ აქეთ ერთი კვირის წინათ გაუგზავნიან ქურნალ-გაზეთობას თავიანთ ანგარიშს, რომ მწერლობამ მოამზადოს საზოგადოება, აუხსნას, გამოარკვიოს საქმე, და ამოარჩეულ პირებს, ხშირათ უნებღებეთ, არ მიაყენოს უსიამოვნება. ჩვენში კი რასა ეხედეთ! თითქმის ერთი თვის წინეთ იყო გამოცხადებული, რომ 15 მაისს დანიშნულია სათავად-აზნაურა შკოლის კომიტეტის წლიური კრება და მხოლოთ ორი სამი საათის წინეთ კრების დაწყებისა დაურიგდათ ანგარიში. მერე ამისთანა გრძელი, რთული ანგარიში შკოლის გამგე კომიტეტს, მგანი, არც ერთხელ არ მოუძღვნია ჩვენთვის. რასაკვირველია ზოგიერთებისთვის ძნელი ვასაგები იყო, მეტადრე უძრავი მამულების შემოსავალ-გასავლის ანგარიში, რადგან გულ-აზლიათ უნდა ეთქვათ, რომ ჩვენ განილი ამებზე ბევრში არ ეთანხმებოდა იქ მოყვანილი ციფრები. მაგრამ დრო აღარ იყო წერილმანს გამოვდგომოდით. აქ წარმოდგენილი ანგარიშის წაკითხვა კრებაზე განა დაგვიკრძალა, რომ ხელთ გვეჩონოდა აღრევე დაბეჭდილი, მეტადრე როდესაც გამგე კომიტეტს არ ეგულებოდა ვინმე წამითხებდა შეაწუხა თვით კომიტეტის ერთი წევრი წაკითხვით და უფრო მეტათ ჩვენ მოსმენით; არც წაუკითხაობა ეარგოდა, (რადგან თითონ შკოლის მასწავლებლებმა, მხოლოთ კრებაზე მოსმინეს თავიანთი შკოლის ანგარიში). ასე, რომ საქმეების გარჩევა, მხოლოთ მეტორთმეტე საათზე დაიწყო და ამ სახით ორ სავანზე მეტი ამ საღამოს არ გაირჩა. ეტუობა, ჯერ შორსა ერთ იმ სანატრელ ხანასთან, რომ დრო ოკროს ფასათ ჩათვალათ. ორივე გარჩეული სავანი მეტათ საყურადღებო იყო: ერთი — რომ მიწის ყიდვა საქორაა შკოლის შენობის ასაგებათო — მეორე, სახლი,

რომელიც ახლა საყურადღებოა შკოლისა — უნდა გადაეკეთდესო. ორივე საგნისთვის, რასაკვირველია, ბლომთ ფულს თხოვედნ საზოგადოებას და საზოგადოებაშიც უხებთ აღუთქვა თვისი წყალობა. ჩვენ ამ საგნების გარჩევაში არ შევალთ, მაგვარნებთ მხოლოთ თითონ გამგე კომიტეტის ზოგიერთ წევრებს, რომ: 1) თუ სახლი, სადაც ისე დიდხანს იმყოფებოდა მესამე კლასიკური გიმნაზია, უფარვისია ჩვენი სათავად-აზნაურა შკოლისთვის, რატომ ამ სამი წლის წინეთ ძალას ატანდენ გიმნაზიას, გინდა თუ არა გადადიო, (თუმცა კონტრაქტის ძალით, კიდევ ორი წელიწადი შეედლოთ დარჩენა), უნდა ჩვენი შკოლა გადმოვიტანოთო და ახლა, ამ ორ წელიწადში ადგილიც და შენობაც რა სასწაულით შევიცალა და გახდა შკოლისათვის უფარვისი. 2) განა გამგე კომიტეტმა არ იცოდა აღრევე, რომ გიმნაზია არ დარჩებოდა ამ შენობაში, რადგან ესენი აღრევე ცდილობდენ კონტრაქტის დარღვევას? 3) რითი ჯობია ახლანდელი ჩვენი შკოლის სადგურის ადგილი, სადაც შეგჯუფდეთა იმისთანა დიდი შენობები, როგორიც არის ფედათა ინსტიტუტი და წმიდა ნინოს სასწავლებელი? 4) როგორ გაქირავდებოდა სახლი, როდესაც მოქირავენი გამგე კომიტეტის წევრებს დაუძებდენ და ისინიც ერთი მეორესთან გზავნიდენ. უნდა სახლის დაქირის ძალიან მოწადინე კაცი ყაფილიყო, რომ ყველა წევრთან სათითაოთ დაეჭირა საქმე. აი მიზეზია რისთვისაც დარჩა სახლი გაუქირავებელი ერთი წლის განმავლობაში და ამითი დიდი ზარალი მიეცა შკოლას და არა იმიტომ, როგორც ამზობენ ზოგიერთნი: ოთახები დიდრნი იყო, ახლა დაეყვით ყაფაზებთ და მოქირავენი ბევრი იქნებიაო. ამის დასკვნა ის მინდა გამოვიყვანო, რომ შკოლის კომიტეტის წევრების საქმე არ არის სახლების გაქირავება და რემონტის გაკეთება. ყველას თავის ნიჭისა და ცოდნის შესაფერი საქმე უნდა ჰქონდეს. მართალია იმისთანა პედაგოგებიც მოიპოვებინ, რომელნიც ერთ და იგივე დროს ხუროთ-მოძღვრებიც და ზულალტრებიც არიან, მაგრამ ამისთანა პირნი იშვიათათ შეგებულნიან: ჩვენ მოზარულნი ვიქნებით, თუ ჩვენ შკოლის კომიტეტის წევრნი იმათ რიცხვს ეკუთვნინა, მაგრამ ზოგჯერ ისეთი პედაგოგებიც მოიპოვებინ ჩვენ საზოგადოებაში, რომელნიც დახედავენ ოცი ათას თუმანათ სახლის გეგმას, და იტყვიან ორი ათას თუმანათ გაკეთდებო. კრებას ჩვენ კიდევ დავუბრუნდებით.

საკურადღებო ამბები

მხიჩქული (შორაპნის მარა). აქაურმა სოფელს მწერალმა ლამის ტყავი გააძროს მთელს საზოგადოებას. აკერ ცამეტოთხმეტე წელიწადია ეს ვაყბატონი აქამსამამასახლოსში მწერლობას და მეტათ შეაწუხა აქაური სოფლის საზოგადოება. საჩივრის დაწყებას გლეხი ისე ვერ მოახერხებებს, თუ წინდაწინ მწერალი ქრთამით არ მოამიადღიერა. ყოველ დღესასწაულობის დროს ვაი გლეხის ბრალი, თუ მან თავის ცოლიანა მწერალი არ ნახა და ძღვნით ხელი არ დაიშვენა; ეს ვაყბატონი ჯერ აქაურ შკოლაში გამოზილიდა და აქედან გორის სამოქალაქო სასწავლებელში დაასრულა სწავლა, მოვიდა შინ, აიღო კალამი და თავის საზოგადოებას ტყავს აძრობს. გლეხები გაიძახიან, ვინც რამე შკოლაში ისწავლა, მოვიდა და ჩვენე ტყავს გეაძრობსო. არ გინდა ამისთანა შკოლა, არ გამოგზრდით შეიკლებსო. შკოლა კი არ გეზრდის შეიღებს. გვიხდნს და იქიდან ქვეყნის მტარცველები გამოდიანო. ამას რომ ეწერ, ხელი მიკანკალობს. რომ შემიტყოს, „ღანოს“ დაიწერს, სოცილისტობას, ხელმწიფის ღალატს შემწამებს, ხალხს გააბრიყვებს, საერო განჩინებაზე ხელს მოაწერინებს და მთავრობას ჩემ თავს გადასახლებინებს. აი ახლანდელმა შკოლამ რა მოგეიტანა.

სოფ ჩიხათი (გურია). ჩენი საზოგადოება სულ ხუთი სოფლისაგან შედგება; მკვიდრთა რიცხვი ექვსას კომლამდე, ადგილის მდებარეობა ზოგან მთა-გორიანია, ზოგან კი ისეთი ჭობებია, სადაც ზამთარ-ზაფხულ ცემა მძინერებს, მისავალი გზები აქაური პოლიციელების მეცადინეობით იმდენათ კარგები არიან, რომ სამდურავი არ ითქმის, ჩიხათის მკვიდრთ ტყე და სახან-სათესი მინდვრები ბლომათ აქვთ; აქაურებს სიმინდი ფოთში მიაქვთ გასაყიდათ; შინაური საქონელიც საქმათ ჰყავთ, მხოლოთ ერთთ ერთი ნაკლი, რომელიც სულს უხუთავს ჩიხათის მკვიდრთ და ამწარებს ყველა სხვა სიყეთეს, არის მდინარე წყლის უქონლობა. ძალიან კარკს კი იზამდენ აქაურები, რომ სხვა სოფლების დახმარებით რომელიმე მახლობელ მდინარიდან გამოიყვანდენ ტატს. ჩენ ძეგლებს თუ გაჰყავდათ არხები ოცი და ორმოცი ვერსის მანძილზე, ნუ თუ ახლა, თუკი სურვილი

იქნა, ხუთი-ათი ვერსის სიშორეზე ვერ გაყოფდნა არხი. ჩიხათში არსებობს ორ კლასიანი სამინისტრო სკოლა, რომელშიდაც ასამდე მოწაფე სწავლობს: მაგრამ ეს რიცხვიც მცირეა სწავლის მსურველთა რიცხვთან შედარებით. თან ზოგიერთი სოფლების სიშორეა მიზეზი და თანაც ის, რომ საზოგადოება საიმისო ნაყოფს ვერ ხედავს სამინისტრო შკოლაში. როგორც ვიცით ამას წინათ ს. ორაგვი არსებობდა სამრევლო შკოლა, რომელიც ახლა დაკეტილია, რაც ძლიერ სამწუხაროა. კარგს იხეზებდა ბ. მღვდელი მ. ჯორბენაძე, რომ ითავებდეს სამრევლო სასწავლებლის გამართვას და მის წინ გაძლიოდას, რომ მით მიინც ცოტათი აღუდგენდეს ხალხს შებოლოულ ენას და ზნეს.

ი. ოგნანელი

ყვირილიდან: ბ. რედაქტორო! თქვენ პატრიცემულ ჟურნალ „კვალის“ მე-15 №-ში პატარა შენიშვნა არის დაბეჭდილი დ. ყვირილიდან, რომლის შინაარსიც მე, როგორც დ. ყვირილის კერძო ექიმს, ცილს მწამებს და ჩემს სახელს ჩირქს ატებს. ამისათვის ნება მომეცით თქვენივე გაზეთის შემწეობით ეიმართლო თავი, და ცოტათ თუ ბევრათ გავაგებო მკითხველ საზოგადოებას ჩემი ამ საქმეში ბრალდებულობა.

წაეკითხე თუ არა ის შენიშვნა, იმ წამს დავიქტირდი და გვიხსენე თუ იმ დროს ვისთან ვიყავი ბავშვის საექიმოთ მიწოდებული, და ისიც დ. ყვირილიდან ხუთ ვერსზე. როგორც აღმოჩნდა დღით-რიდან, თებერვლის დამლევს და მარტის პირველ რიცხვებში მე ვიყავი ბ. ბ. გ.—ძესთან, დ.—ძესთან, შ.—ძესთან და ჩ.—ძესთან. რადგან პირველი სამის ბავშვები დღესაც ცოცხლები არიან და სრულებით განკურნებულნი, დავრწმუნდი, რამ შენიშვნის ავტორს, ვილაც მაყურებელს, ამ უქანსკენლის ბ. ჩხეიძის ბავში უნდა ჰყოლიდა მხედველობაში, რომელიც უკვე გადაცულია. მაშ გაუჩერდეთ აქ და მოისმინეთ საქმის ვარწმობა და შენიშვნის ავტორის სიმართლე.—ბ. ჩხეიძე სახლობს დ. ყვირილიდან 7—8 ვერსის მანძილზე, რადგანაც საათის 4-ს საღამოსას მოვიდა მისგან გამოგზავნილი ბიჭი ცხენით და თან მთხოვა ყმაწვილის საექიმოთ წამობრძანდო; მე ჩხეიძელებრივ იმის ვარწმუნევი არ შევსულეფარ, თუ ვინ იყო ის ჩხეიძე, ან როგორი გზები იყო და ცოტა

ხანს შემდეგ შეეჯექ ცხენზე და გაუღეკი გზას. გზამ და ამინდმა იმდენი მასამოენა, რამდენსაც გრძნობს წვიმიან ამინდებში აქაურ გზებზე მოსიარულე კაცი. შემხვედა ქვეითათ სიარულიც, რადღან გზები ცუდი იყო და ცხენიც დაღალულ-დაქანცული, თუ ხედნით, თუ შიმშილ-წყურულით. ბოლოს როგორც იყო ბინანზე მივტანეთ. ბავში იყო ძრიელ მძიმე ავთმყოფი ფილტვების ანთებით და მიწწული კრიზისზე, რასაკვირველია, უკანასკნელ 6—7 დღის ნავათ-მყოფი (და არა იმავე დღის!), მაგრამ, რადგანაც მათი ნათესავე ექიმი სხვა მავრამი ცხოვრებს, იმას აცნობებს და უცოდენ, როგორც იქვე გადმოამცეს, და სანამ ბავში უკანასკნელ წამამდის არ მივიდა, მანამ სხვა ახლო მყოფი ექიმის მოწოდება საქიროთ არ იცენეს. ბავში გაეშინჯე, მოვანსენე შშობელს ავთ-მყოფის მდგომარეობა, მიეცეო რჩევა, როგორ მოეცლოთ, რეცეპტი იქვე დავუწერე და გამოვბურუნდი. ცხობზე გამომყედა ერთი იქ მყოფი კაცი და მკითხა კიდევ ბავშვის მდგომარეობაზე, რომელსაც ვაწუფეო-რე, ძრიელ მძიმე ავთმყოფა და მალე მოაშველონ წამალი. ეცემ ჯადიტანოს-მეტქი; გამოხობიერ-სას მან მომცა ხუთი მანეთი. ახლა მიბრძანეთ ბ. მაყურებელო, რაში მდებთ მე ბრალს? მასში, რომ განხეთ, დარიცება მოგეცით, ყმაწვილს წამალი გა-მოუწერე და ისევე უკანვე გამოვბურუნდი, 14—16 ევრსი იქიდან და აქიდან ვავიარე და ამ შრომისათ-ვის ხუთი მანეთი მომეცით, თუ მისთვის, რომ ეს ყმაწვილი, ნორჩი არსება ვახდა მსხვირბლათ თქვე-

ნის დაუდევრობისა და მოუსახრებლობისა? სანდ გა-ივანეთ ან წაიკითხეთ (თუ კი იცით კითხვა) ბ. მა-ყურებელო, რომ ექიმი მძიმეთ ავთმყოფს—კრიზის-ზე მყოფს წამალს აღარ უწერდა? სანდ დაკარგეთ ან ადამიანის ზნეობრივი მოვლეობა და ან იურიდიული ნება? მაგრამ ეპ, გეტყობათ ამებეს თქვენ შორიდა-ნაც ევრ იცნობთ და ამაზე ლაპარაკი შეიტკა. ავთ-თაქში სამი მანეთის წამალი გამოიწერაო. მიბრძან-დით ბ. მაყურებელო და თუ რუსული კითხვა არ იცით, ბ. ელიაშვილი (ყვირილის ავთთაქარი) ქართ-ველი კაცია, ჩემი რეცეპტი იქ აქეს, ვაჩვენებს და წაიკითხება, რე გათებთ, რომ წამალი სამი მანეთის კი არ იყო, მანეთი და ორი ახაზის (1 მ.—40 კაბ.) და თქვენ კი გუყარებიათ ყოველისფერის დაოდება. გიკვიროთ, რომ 7—8 ევრსის მანძილზე (იქით-აკით 14—16 ევრსზე) ხუთი მანეთი მომცეს, ეს მართლა, რომ გაუცივრდება იმას, ვინც იკაუთი გზები იცის, რომ ასე მკირე შრომის ფასს ეიღებ, მაგრამ იმაზე მსჯელობა, თუ რამდენს ეიღებ შრომის ფასათ სოფ-ლებში მოწოდების დროს, ან თუ იმ გზას დავდგო-მივარ, რომელსაც იხსენიებს ბ. მაყურებელო, ეს მი-მინდეთა შორის მავრის მსტორებთათვის, რომლე-ბის ვანჯაც უფრო პატივ-სადენია, ეიღრე შენიშე-ნის ავთრარის, ეიღაც მაყურებლისა.)*

დ. კვიციანი.

ექიმი კ—ქ.

*) ეს წერილი დიდი ხანია გამოგსვენიალი იყო, მაგრამ სხვადა სხვა მიზეზის გამო აქამდე გერ დაი-სტამა.

რეა.

სტამბოლიდან.

ქართული ეკლესია უმჯობა, ვინ გუდადობს მათი სიყალბით.—ასაღესიული კათოლიკეები ქართველებათა უე სომეხები—მათი გადაჯერება ვისი ბრალი უნდა იყოს—ასობ პატრი აღეწახნადე სისტანძიელისა ქართველ-კათოლიკეების შესახებ.—სომეხები რა გუელადიქვს. ჩხ. უწლად სომეხების მოსარება.—პატრე შენიშებს: ოსმალე-თას ვინაობაზე, ვინ აჩიან ესენი: თათრები თუ თურ-ქები.—ნორდარს რეაქციის მსუსის გამო.—ასაღი ხეთი სადგურია აკე სტამბოლში. მხნავეუბის ბურტი — ქართველს რა აწუსებს სახეგრან გარეთ.—ხმა სამინისტრ-ორს გადადგამაზე და ბოსთერძში საეოკლათაო სამ-ხედარ გეპეების მიმოსვლაზე.

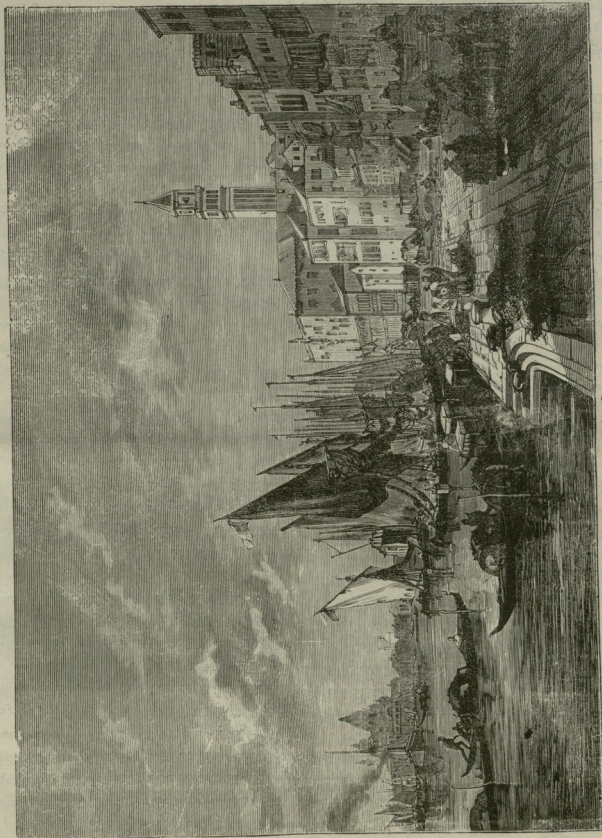

ამაზანის მეთხუთმეტე დღეს სულთანის მიდრს სალოცავათ მუხამედ ფეიხამბერის (წინასწარმეტყველის) ბირკის (ხალათის) სამთხვეეთ ეთუბის ჯამეში (მეჩეთში). ეს არის ძველი კანონი,

ანუ ჩვეულება ოსმალეთის სულთანებისა. აქ სტამ-ბოლის ერთ ნაწილში არის მეჩეთი ეიუბათ წოდე-ბული, საცა ასეენია ხალათი მუხამედისა, რომელიც ვადმოუტრინა მექქადან სულთან სელიმს. ამ ხალა-თის ვადმოტრინად ვამხდარან აქაური სულთანიები „ხალიფოდ (მოადგილე მუხამედისა). თათრის რჯულ-ში ამ ხალათს ის მნიშენილობა აქეს, რომ ვინც ამ ხალათს ინახავს, ანუ იცავს, ის არის რჯულის თავი და მოადგილე ვექილი ფეიხამბერისა.—ყოველ წლო-ბით რამაზანის *) მეთხუთმეტე დღეზე დიდს ამბით მიეა ხოლმე სულთანი ამ ჯამეში, ილოცავს, ემთხვე-

*) რამაზანია თათრული მარსვა, როცა დღისით სრულეობთ არც ჭამენ, არც სმენ და არც თუთუნს წე-გენ, მხოლოთ რა დადამდეას—შეე ჩეა, შემდეგ თითების გათეკებაშდის ჭეიფას და განცხრობაში აჩიან და საუგე-თესო საჭეულებს ჭამენ. რამაზანი ოცდა ათი დღეა.

ეა ხალათს და თუ სურს იეტარსაც** ინებებს. სწორედ ამ დღეს, როცა სულთანი მიემგზავრებოდა სა- დღესასწაულოთ თავის ოქროთი შექვილილი ამაღლი- ერთ მხლებელთაგანს აფიცებს ცხენი დაუჭობნა და

ქ. სტამბოლი.

** იეზარია, გახსნილგა ანუ შიშის ახსნა, შხუ რომ ჩავა შაშინ ეკვლა საჭმელს შიიორთეკენ და ამას ქვა იეტარი.

გაუქანა იქითკენ, საცა აქაური ქართველ-კათოლიკეთა (მამა) პატრი ანდრიას სკოლის მონაწილეები იყენენ გამწკრაებულნი და სულთანის პატრესაცემლათ

ბაწწინა ხელებით მუშისკს უკრავდენ. ცხენოსანი ბეგის ცხადა ცხენი შეეკაებია. ნამეტანის მოწვევისაგან ავამი გაწყდა და ცხენი გადაეშვა პირდაპირ ამ ბეშებზე; ამ დროს მიწვეა პატრი ანდრია, ცხა ცხენს ნაწყვეტ ლავაში და თუმცა თეთრონაც წიქცა, თანაც ცხენი შეაკაე, მაგრამ უბედურება სრულებით მიინც ვერ აცდა საწყალ ბეშებს; ერთ ბეშს ცხენმა ფეხი მოტეხა და ორი-სამი მცირეოდნათ დააშავა. თუმცა ძრიელ ცხადენ მართლ მოარწმუნებენ, მაგრამ სულთანის გამკრიახს თვალმებს მიინც ვერ გამოაპარეს ეს შემთხვევა. სულთანმა მაშინვე მოიკითხა ესენი, ანუეგმა და ბრძანა: მაგათი ენაობა და ყოველივე მომხდარი დაწერილებით შემატყობინეთო. მეორე დღეს მოახსენეს სულთანს: ფრანგების სკოლის მასწავლებელმა პატრი ანდრიათ გაგვებულ ცხენი გააჭრა რა ამით უბედურება ერთი ათათ შეამკირაო, თუმცა მიინც რამოდენიმე ბეშში დაშავდა. სულთანმა პატრი ანდრიას რწმუნებულ სკოლას ას ომრავალ ათი დარა მიუქა და თეთრონ მას-კი ამ ყოჩაღობისთვის მეთებე ხარისხის მეჯრიდის ნიშანი უბოძა. დამებებული ბეშები სახეშეიფო საავთმყოფოში დაწვენიდა და ყველა მათგანი ათ-ათი ოქროთა დააჯილდოვა. სასიკედილოთ არც ერთი არ არს დაშავებული. მიდღობა დმეროს, თუმცა „ქართველი ყველგან ყოჩაღია“ მაგრამ ნუ იტყვიეთ, პატრი ანდრია, ეს პათიოსანი-მოღაწის პატრიოტის მამა პეტრე ხარკიარაშვის ლის გამოხდილი კაცი, თურმე ისე არის მოხსენებული, როკორც ფრანგის მღვდელი (ფრანკუზი) მისი სკოლა რომ ფრანკუზების სკოლა არის ეს დიდი ზანა, იგიეთ. რა გგონიათ, ჩენი კათოლიკე სარწმუნოების მამები ამ ეისთვის შრომობენ? ან ენ უნდა ასახელონ ამ რიგი მათი უბუნებრივი ვაჟკაცობით? ფრანკუზები. ის ფრანკუზები, ეისაც ისე ეჭობათ ამათი შემწეობა და სახელი, როგორც უკიანე ზღვას ცერის ღვარი!

აქაურ საზოგადოებამში ხშირათ ჩამოვარდნილა ლაპარაკი იმის შესახებ, თუ აქაური ახალციხელი კათოლიკობა, რომელიც დღეს თავის თავს ქართველს უწოდებს, ქართველნი არიან, თუ სომხები. სომხები ამტკიცებენ, რომ ქართველი კათოლიკე ქვეყანაზე არ სუფევსო, ამის საბუთათ მათ ის მოჰყავთ, რომ ახალციხის მახრამში და სამესხეთოში კათოლიკობის შემოღებიდან, ვიდრე დღემდის და წინეთაც ყველა

ესენი, ეინც დღეს ქართველ კათოლიკეს ირქვევენ სომხები იყვენ და ახლოც სომხები არიანო, რადგან ნათელა და ყოველივე საეკლესიო წესი სომხურათ სრულდებოდა და დღესაც სრულდებო; ამას მათი ენა, სომხური (ბერემა ქართული სრულდებოთაც არ იცის) კილო და ტიპიც ამტკიცებსო. მართლაც საუკუნოებს ისეთიწიართ აღუბეჭდავს თავისი კვალი ამ ძველის ძველ მესხებზე, რომ ტიპურათ და ენის კილოთი ძნელათ გაირჩევიან სომხებისაგან. ქართული ამით მხოლოთ გამებდაობა და უდარდებობა შერჩენიათ. ამას ასე გდასხვავებებს აი რას წერს ყველასაგან პატრეცემული ქართველი პატრიოტი მამა ალექსანდრე ხისტარაშვილი: „დაიკირა თუ არა ოსმალეთმა სამესხეთო, მაშინვე მოწადინა თავისი ჩვეულებისადავარ ყველა ქართველნი გაემუსულმანებო (გაეთათრებო). სასომხეთო დიდინით ოსმალების ქვეშევრდომნი იყვენ და იმდროს, როცა სამცხე-საათაბაგო ოსმალეთმა აიღო სომხები კარგათ დაწინაურებულები იყვენ ოსმალების სამსახურშიო. ამის მიხეზით სომხებსა და მათს რჯულს, როგორც დიდის ხნის შერიკებულს ხალხს მათს მონობაზე არ ერჩოდენო. რა ოსმალეთის მთავრობამ ბრძანება გამოცა, რომ ყველა ახალი დაბინავებული ქართველები უნდა გამაშადიანდენო, მაშინ ჩამოვდა ამით შუა სომხის დაწინაურებული პირები და უჩრჩის ქართველებს თავის თავი სომხებათ გამოეცხადებოთ და ამით დაეცვათ თვინათი რჯული. მეტი ღონე არ იყო — ქართველებმა გამაშადიანებეს არჩეს სომხებათ ეცნობინებოთ თვინათი თავი თათრის მთავრობისათვის და ასეც მოქცენ. ამას შემდეგ ყოველივე სასულიერო წეს-რიგიც სომხური შემოიღეს. ბეგის ხანს აღარ გაუვლია, სამცხე საათაბაგოში თათრის მთავრობამ კათოლიკეთა მისიონერები შეუშვა ამ მისიონერებმა გაკათოლიკეს სამესხეთოს რამოდენიმე ნაწილი, მათ რიცხს მოჰყვა ეს სომხებათ აღსარებული ქართველებიც და ჩაიწერა ყველა ესენი სომხის კათოლიკეთათო“. ჩვენ ეფიქრობთ, ეს აზრი სრულებით სინამდვილეს მოკლებული არ უნდა იყოს. თუ რომ ესენი თავიდანვე სომხები იყვენ და არა ქართველნი, თავიანთ ნამდვილს გვარზე უარს როგორ იტყოდენ, ნუ თუ სომხობა ქართველობაზე უარესია? ჩვენ აქ, ნურეინ იფიქრებს, თუ პატრიოტული აზრით ვლაპარაკობდეთ. არა ჩვენ გვინდა სიმარტოლით

ჩენი აზრი და ხალხში დარჩენილი გადმოცემები გამოავაშქარაოთ. მტკიცეთ გვწამს, რომ ესენი ძველი მესს-ქართველები არიან. თორემ რაც ესენი ახლა არიან, ვინც უნდა იყენე ჩენთვის სულ ერთია, რადგან იგინი დღეს არც სომხებს არაგან რა-

მეთ და არც ქართველებს. ესენი არიან ნამდვილი კათოლიკები, რომის მონები და მხოლოდ საკუთარი პირადის ინტერესების მიმდევარნი.

(შემდეგი ოქნება)

იშპ.

გაკვრით პასუხი

შემდეგი *)

აკირა აქვე მოკლეთ მაინც განესაზღვროთ რაში მდგომარეობს ნატურალისტური წარმოება და მისი განსხვავება კაპიტალისტურისაგან. წარმოვიდგინოთ ოჯახი, რომელიც თავის ყოველგვარ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლათ თვითონვე ამზადებს ყოველგვარ ნივთებს, სასმელი ოქნება ეს თუ საჭმელი, ჩასაცმელი, თუ დასახური. ადვილი შესაძლებელია, რომ ერთ წელიწადს თავის მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლათ, რომ ჭირდება მას, იმაზე ზედ-მეტე დაამზადოს და მეორე წელიწადს სამაგიეროთ კიდევაც დააქადღეს. პირველ შემთხვევაში ოჯახს ან მის წევრს შეუძლია ზედ-მეტე ნაწარმოები გაასაღოს, გაყუდოს, მეორეში კი იძულებულია იშოვნოს, იყიდოს. მაგრამ ყველა ამ შემთხვევაში წარმოების დედა მიზანია თვით ოჯახის მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილება. აქ ყიდვა-გაყიდვა სულ შემთხვევითი მოვლენაა. ამ ნაირ წარმოებას ქვია ნატურალისტური წარმოება; მკითხველმა უნდა იცოდეს, რომ ადგილის ლქონლობის გამო დაწერილებით ვერ ეცნობით მის ხასიათს. სულსხვა კაპიტალისტური წარმოება. აქ ნივთები, ანუ შრომის ნაწარმოები, რომელსაც ჩვეულებრივ საქონელს ეწოდებთ, დამუშავებული არიან პირდაპირ გასაყიდლოთ, აქ სხვა მიზანი არა არისრა. მაგრამ მე თუ გასაყიდათ ვამზადებ საქონელს, მაშინ თავისთავათ იგოლისხმება, რომ სადმე ამ ჩემი საქონლის მიყიდვლი მოპოვება, ყიდვა შესაძლებელია მხოლოდ ერთნაირი განსაკუთრებული საქონლის საშუალებით, რომელსაც ფულს ეძახიან. მაგრამ მე ისე ფულს ვინ ჩამიდგებს ხელში, თუ ჩემივე ნაშრომი არ გაეყავე, არ გავყიდე. კაპიტალისტურ წარმოებასთან ჯერ კიდევ სულ არა ვართ მისული. აქ ჯერ კიდევ

მე იმითამ ვყიდი საქონელს, რომ ისევე პირდაპირ ჩემთვის სახმარი საქონელი უნდა ვიყიდო. აქ მოძრაობა იწყება საქონლით და თავდება საქონლითვე; მისი საზოგადო ფორმულაა: საქონელი—ფული—საქონელი. მაიყვანათ მაგალითი: მე ვყიდი ერთ თუნგ ღვინოს ერთ მანეთათ, რომ ამ ფულით ვიყიდო ხუთი ალუბი ტილო—ერთი თუნგი ღვინო—ერთი მანეთი—ხუთი ალუბი ტილო.—კაპიტალისტური წარმოების ფორმულა კი სულ გადაბრუნებულია; თუ პირველ შემთხვევაში იწყება და საქონლით და იაუღებოდა საქონლითვე, აქ პირ-იქით იწყება და თავდება ფულით. აი, მისი ფორმულა: ფული—საქონელი—ფული, პირველ შემხედით თუ საქმის თვისება კარგათ არ გავივლო, ეს ფორმულა ყოველ მნიშვნელობას მოკლულით გვეჩვენება. ავიღოთ მაგალითი: სამ მანეთათ მე ვყიდულობ რარ კოდ პურს, რომ ეს უკანასკნელი ხელ-ახლა გავყიდო სამ მანეთათ=3 მანათი—ორი კოდი პური—სამი მანეთი. ნუ თუ ეს სასაცილო არ არის? მაგრამ მოითმინეთ ცოტა, კაპიტალისტები არც ისე სულელები არიან, რომ თავისი ფული ვერ დაატონ თავისვე ჯიბეში. კაპიტალისტებმა კარგათ იციან, რომ როცა ისინი ყიდულობენ საქონელს, უსათუოთ ამ საქონელს მოაგებიან მეტი ფული და მხოლოდ ამ შემთხვევაში იძლევა კაპიტალისტური წარმოების ფორმულას ნამდვილი მისი მნიშვნელობა. ეს განსაუთ ფულის მოვება და მარტო ფულია. თუ რა ნაირ სასწაულ-მოქმედებით ასრულებს ის თავის დანიშნულებას, ამის ძიება ჩვენ ახლა ძლიერ შორს წაგვიყვანს, აქ საკმარისია მხოლოდ ვიცოდეთ, რომ კაპიტალისტური წარმოების დედა მიზანს შეადგენს ფულის მოკება.

მკითხველმა აქ თვითონვე უნდა გაითვალისწინოს, რომ კაპიტალისტური წარმოებისთვის და მისი განვითარებისათვის მიუცილებლათ საქირაო არსებობდენ შემდეგი ისტორიული პირობები: შრომის სოციალურათ განაწილება და აქედან მარტივი საქონლის ტრიალი ფორმულით: საქონელი—ფული—საქონელი. მაგრამ უმოთხერეს ისტორიულ პირო-

*) იხ. „კვალი“ № 21.

ბას კაპიტალიზმისას შეადგენს შრომის განთავისუფლება, თუ პოლიტიკურათ არა, ბატონ-ყმური მონობიდან მიიწ. თუ ეს პირობები შესრულებულია, მაშინ კაპიტალიზმის ზრდა-განვითარების საქმე დაყენებულია მარჯვე გზაზე, მის ზრდასთან ერთათ თანდათან ირღვევა და ქრება წინანდელი ნატურალისტური წარმოება და მეტის თუ ნაკლების სისწრაფით სრულდება აგრეთვე ექსპროპრიაცია წერილ-წერილ მესაკუთრეთა, ანუ ამათი უმამულ დედულობით დარჩენა. რასაკვირველია, ეს იმას სრულებით არ მოასწავებს, რომ სულ ერთბაშთ მოისპოს და გაქრეს, როგორც ნატურალისტური წარმოება, ისე წერილ-წერილი მესაკუთრობა; ეს ყოველთ შეუძლებელია და ამას არც თვით კაპიტალიზმის ევოლიუტია თბოულობს, რადგანაც ამ უკანასკნელს აქვს რამოდენიმე ფაზისი თავისი განვითარებისა ისტორიაში. თვით იმ ქვეყნებში, სადაც კაპიტალისტურმა წარმოებამ მიასწია ჩვენს ერთაში უმალდეს ხარისხამდის, არსებობენ იმისთანა მიყრუებული ალაგები, სადაც ჯერ არ გამქარალა ბატონარქალურ-ნატურალისტური წარმოება. აი, სწორეთ ეს გარემოებაა, რომელიც კისერს ატეხიბებს და ყოველ ნაირ ლოღიკურ მოსაზრებას უკარგავს ჩვენს პუბლიცისტებს, ისინი აქა-იქ, ზოგიერთ მიყრუებულ აღვლინებში ჩვენი საქართველოა, ამწვევს კიდევ ნატურალისტური წარმოების არსებობას და აქედან იმათი დასკვნაა: ჩვენში კაპიტალისტური წარმოება არ არსებობს.

საუბედუროთ ჩვენში არ არსებობს განსაკუთრებული სასტატისტიკო დაწესებულება, (ბიურო). რომელიც უნდა კისრულობდეს ჩვენი ერის ნიეთიერ მდგომარეობის და აეკარგინოს შესწავლას, ყოველ შემთხვევაში ჩვენ აქ შეგვიძლია გამოვთქვათ, ის ყველასაგან შემწრული ფაქტა, რომ მთელმა ქართველმა ერმა საერთოთ წადვა წინ ერთი ნაბიჯი თავისი მდგომარეობის გაუმჯობესობისადმი, რომ ეს გაუმჯობესობა თავის სათავეზე მატერიალურ განვითარებაში მდგომარეობას, ფერხებთ, ამასაც არ უნდა ბევრი დამტკიცება. სხვა-და-სხვა მრეწველობათა და მეურნეობის ახალ დარგთა შექმნა და განვითარება ერთობ ნამდვილი მოწმეა ამ ფაქტისა. ახლა ეიკითხოთ: ვის აქვს ხედვრი ამ საზოგადო ნიეთიერ გაუმჯობესობაში? ყველა იღებს თავის ხედვრ წილს ამ გაუმჯობესობაში, თუ მართა რამდენიმე პირნი? ჩვენდა საუბედუროთ ამ კითხვების, როგორც აგრეთვე მრავალი სხეებისაც, სინამდვილით და სისწორით განსჯა ახლა ჩვენთვის შეუძლებელია. შეგვიძლია წავამოვთქვათ ჯერ-ჯერობით მხოლოთ ის ყველასაგან ცნობილი ფაქტი, რომ ჩვენი ერის უმრავ-

ლესობის ცხოვრება ერთობ ძლიერ გაჭირვებულ მდგომარეობაშია. თითქმის ყველა ჩვენმა მექრანო-კეებმა და გავთების კორესპონდენტებმა დიდი ხანია, რაც შენიშნეს ჩვენში რაღაც ნაირი განხეთქილება, არვე-დარევა, რომელშიაც წინ დახედული და შორს გამჭკრეტი თვალი შენიშნავს, ერთის მხრით, ძველ ბატონარქალურ-ნატურალისტურ წარმოებას, და, მეორე მხრით, ძველ ისტორიულ წოდებრივ განხეხეებთა თან-და-თან გაქარწყლებას. ამ შოძრობას თან დაყვება აგრეთვე ბევრ წერილ-წერილ მესაკუთრეთაგან მამულის ხელიდან დატეება და მათი უმიწაწყლოთ დარჩენა. ერთი სიტყვით ახალ საზოგადოებას გაუჩენია ერთი ახალი კვება, რომელსაც ის ყოველთვის ანაცვალავს, აღამიანურ მსხვერპლსაცკე ჰჭირავს. სახელი ამ კვებისა არის ფული. ფული ასწორებს იმ ოკრო-ბოკროს და უსწორ-მას-წორობას, რომელიც დავილიცა ძველმა მიანურმა და ბატონ-ყმურმა საზოგადოებამ, მაგრამ თვითონეც ქმნის ახალი ყიდის უსწორ-მასწორობას. ეს უსწორ-მასწორობა გარეგანის შეხედულობით უფრო მარტივია, ვინემ ძველი ბატონ-ყმური: თუ ბატონ-ყმურ საზოგადოებაში წოდებთა და წოდებრივ განხეხეებათ ჰქონდთ მრავალი საფეხური, ახალს კაპიტალისტურს საზოგადოებაში მისი წვენი, განუჩრელოთ წოდებთა, იკრიბებიან ორ უმთავრეს ბანაკათ: ერთი მხრით—ფიზიკური და გონებრივი შრომის წარმომადგენელი, მეორე მხრით—შუქთა-ხორა, ბურჟუა-კაპიტალისტები“ (სტ. ს. ჯიბლძისა). ამ ორ ახალ დაბადებულ წოდებთა ანუ კლასთა შორის არის ჩამოვარდნილი ბრძოლა სამტრო-სასიცოცხლოთ. მაგრამ ეს ბრძოლა ყოველგან ერთნაირთ არ არის ფარდა ახდლილი. აქ უკვე წოდებრივი ქარ-ჩაკეტილობა და სიამაყე კარგვენ თავიანთ უპირატესობას. თავადი, აზნაური, მღვდელი, თუ გლეხი, ყველანი ერთნაირთ იზრიან მუხლს ასახა კვწმას წინაშე და თუ ხანდახან წავატყდებით ამ წოდებრივი სიამაყის გამოჩენას, უნდა გეახსოვდეს, რომ ეს უკვე უკანასკნელი ამოსუნთქეა, რომ წინანდელი ბატონი უკვე სამარისკენ ძალა უნებურათ მიისწრაფება.

ფ. მახარაძე

(შემაღვტე იქნება)

იპონელი და ქართველი

ქალების შედარება.

იპონელი ლამაზი ქალი არის, ტან-წერილი და პატარა, მეტათ მოძრავი არსება, მსხვილ თვალვება, რომელიც ოდნავ გაღებულ სქელ ქუთუთოებშია ჩამალული, სარდნაც გამოკრთის ცეცხლ-ამგზნები ცინცხალი ნაერწყალი.

ქართველი ქალი არის ტანად, ზანტ მიხერა-მიხერასა, დიდრონი თვალები ღია ქუთუთოებში ფართოთ გამოკრთის და მიმეზვავსება გაღებულ ფერფლ-მოდებულ ნაკერს ცხალს. მისი ცეცხლი გამქრალი გგონია და მხოლოთ მაშინ იგრძნობ მის სიციხეველს, როცა გულს ზედ მიაკარებ.

იპონელს ქალს მოწონს პირხმელი შნოიანი ტანადი ვაჟი, ქართველ ქალს კი ჩასუქებული, ჩარგებლებული ღინჯ-სიტყვა-პასუხის მოტრფალე.

იპონიაში საგლოვათ თეთრს იკერენ, ჩვენში კი შავებს. გზაზე ნაცნობი ქალი თუ შეგვხვდა ჩვენ მარჯვით მივევებებით, იპონელები კი მარცხით.

იპონელი ქალის ტან-საცმელი მიკალო-იმპერატორის მეუღლიდან დაწყებული უბრალო ღარიბ ქალამდის ერთ და იმავე ფასონზეა გამოჭრილი და შეკერილი, განსხვავება მხოლოთ მატერიის ღირსებაშია.

ქართველი ქალი კი წოდებისა და გვარეულობის მიხედვით სულ სხვა-და-სხვა ფასონზე იკერაჲს ტან-საცმელს; თუნდ მატერია ერთი და იგივეც იყოს; განათლებული ქართველი ქალი პარიზის მოდებს არ დაიკლებს, მაშინ როდესაც ჩვენებური სოფლის ქალი უფრო სადა და ძველ ქართულ მოდაზე იკერაჲს ტანსაცმელს.

იპონელი ქალი თავის ეროვნულ ტანსაცმელს რომ მოკლავთ, ჯვარზუდაც აცვათ, სხვა ახალ-მოდურ ტანსაცმელზე არ გაცდობს; მაშინ როდესაც ქართველ ქალს სასახლოთ მიანიია სხვა უცხო ტომის წამხედურობა, უჩაპყაფს თავის ძველ მართულობას და მიიმუნობს პარიზელ და რუსულ მოდებში.

მაგრამ ყველაზე უფრო დიდ-ღირსებას და უპირატესობას იპონელი ქალი იჩენს მითი, რომ რაც უნდა განათლებული იყოს და მრავალი უცხო ენები იცოდეს, მაინც არაოდეს ამ ენებზე არ ილაპარაკებს. ის ვაცემს პასუხს მარტო სამშობლო ენაზე და უცხო ენებს მხოლოთ იარაღთ ხმარობს თავის სამშობლო მეცნიერების და ლიტერატურის გასამდიდრებლათ. ქართველი განათლებული ქალი კი უცხო ენის ცოდნით ტრამპიზებს და სამშობლო ენაზე ლაპარაკი სათავილოთაც მიანიია. იმას ჰგონია, რომ თუ სამშობლო ენაზე ვილაპარაკე, გაუნათლებელს დამახებნო. ამის გამო ის მკობს უცხო ენაზე ტუტუკობს და იმისი დარდი არააქვს, მისი შეილები თუ თანდათან გადავარებაში იზრდებიან და ავიწყლებათ როგორც სამშობლო ენა, ისე სამშობლოსადმი მოვალეობა და მისი წარმატებისთვის შრომა.

იპონიის ასეთი საოცარი გონების წარმატება და სამშობლოს აყვავება მხოლოთ მის დედაკაცების მოღვაწეობას და შრომას მიეწერება, მაშინ როდესაც საქართველოს გადავარება და მისი გონებით დაძაბუნება ამ საუკუნეში, მხოლოთ ქართველი ქალის მაიმუნურ მიბაძელობას უცხოელებისადმი და მის გადაგვაობებს უნდა დაზარალდეს. იპონელები მტკიცეთ აღვიან თავის სამშობლო ენას და ამიტომაც მაც თაოსნობენ დღეს ისინი თავის სამშობლო ლიტერატურას და მიწინობრობას.

სახელ-განთქმულ იპონელ მწერალ ქალბატონს მუჭასეს და მის ამხანაგებს მიეწერება დღეს, თუ ქაშევირდა, გამდიდრდა უცხო ენების საუკეთესო ნაწარმოებებით და მეტათ გაიწერა იპონიის ახონდელი ლიტერატურული ენა. დღეს-დღეობით უკანასკნელი ოცდა ათი მწერალი და ფილოსოფოსი დედა კაცი გამოვა იპონიაში, რომელიც მოღვაწეობენ თავის სამშობლო ქვეყნის სადიდებლათ.

ნუ თუ შეიძლება ესევე ითქვას ქართველ ქალებზე?

იპონიის დედაკაცის პირიდან შეიქმნებელია წარმოითქვას რაიმე უმართებულო სიტყვა. ქართველი ქალები კი უკაცრავათ არ ეყოფათ, და ამისთანა თვისებაში იპონელ ქალებზე ბევრათ დაბლა დგანან. ეისაც არ ჯერა, დაუდგოს ყური ჩვენი ქალების მსჯელობას საზოგადო კრებებზე და დარწმუნდება. ეს იპონელი ქალებს ამავე მოგვიტანა ერთმა ამერიკულმა ვაჭრებმა.

გ. წერეთელი

შენი შენა

იპონელი ვარ, რომ ჩემმა შენიშვნამ ზეპირ-გადმონაცემებს "მოგროვების შესახებ, ასეთი თანაგრძნობა გამოიწვია. ზოგიერთები პირდაპირ ჩემ სახელზე აუზენიან თავიანთ წმინდა-წვილის და მიზოვნენ: "როგორც შენ გინდოდეს

ისე მოიხმარე!" გულითად მადლობას ეუძღვნე ამ პირებს და ერთხელ კიდევ გაგიმეორებ, რომ ამ შემოსაწვევარს სხვა მიზანი არა ექნებარა გარდა ზემოსხენებულ ზეპირ-გადმონაცემების შეკრებისა. აგრევე ეთხოვე მათ, რომ ჩემ სახელზე ნუ აგზავნიან, რადგანაც მე ერთ ადგილზე არა ვარ ხოლმე, დღეს რომ აქ ვარ, ხვალ—იქ და ზგე კიდევ ვინ იცის, სად ვიქ

ნები? უმჯობესი იქნება, რომ პირდაპირ „კვალის“ რედაქციაში ვაგზავნიან ხოლმე. ნუ იფიქრებენ, რომ მე მაინც თავი არ დაუღვა ამ საქმეს და ჩემი უკანასკნელი ძალ-ღონეც არ შევწირო. ამასთანავე, რადგანაც ძნელია ამისთანა საქმის ყურადღება, მე მიემართე საიმედო და ამგვარ საქმეში, ყოველთა სანარგებლო პირებს და იმათი დახმარებით იმედი მაქვს მოლოდინი გამართლდეს. ესენი ბძანდებიან: დეკანოზი დ. ლამაშიძე, რედაქტორი „მწყემსის“^ა, გიორგი წერეთელი, ალექსანდრე გარსევანაშვილი

და ეკიმი ივ. ელიაშვილი. ამათ დაუკითხავთ და ამითან შეუთანხმებლათ „ხეპირ-გადმონაცემების“ შესახებ არა გადაწყდებარა. მსურველებს შეუძლიათ საქმის შესახებ თვითოველს ამათგანს მიმართონ ხოლმე, — როგორც რაოდენობა შემონაწიერთა, ისე სახელი და გვარი შემომწირველთა და ავრე საქმის წარმოების მსვლელობა თავთავის დროზე ყოველთვის გამოცხადებული იქნება „კვალში“ და „მწყემს-სში“.

აკაპო

კრიტიკის კრიტიკა

(ფაქტობრივი ისტორიული პრინციპის ფესვი. „კვალის“ № 49 - 52 1894 წ.)

ატონი ფხა გვარწმუნებს, რომ დიდიკურთხეველი მატერიალიზმისთვის „აუცილებელ საქმროებას“ (1) წარმოადგენს ავრთვეთ ის „შეხედულობა, რომ დიდებულ გვამთა მნიშვნელობა და მათი გავლენა ისტორიულ მოვლენაზე არ აღემატებოდეს ბრბოს მნიშვნელობას“. შექმნა ასეთი სუსტი მოწინააღმდეგე და მერმე არუეებს. მისი საბუთები ძრიელ უბრალო დასადა. ორი ადამიანი ერთმანეთს არ გვანან ნიჭით და სხვა ბუნებრივი თვისებებით, ვითომ ეინვე ამტკიცებდეს ადამიანები ერთმანეთისაგან არ განირჩევიანო! განვავარძოთ. ასე უბრალო თეორია (როგორც თეორია ბუნებრივი შერჩევისა და რეინიზმი) საჭირო, რათა საზოგადოებრივი მოვლენანი ავხსნათ“. ეს მართლაც უბრალო თეორია, რასაც დიდი ფიქრი და კვლევა არ უნდა და რაც მიხაილოვსკიმ და ტარდმა უწყალობა ბ. ფხას, გახლავს: „პრინციპი ინზოფენციის (განახლების) და პრინციპი მიმბაძელობის“. ამ „ორი უმთავრესი პრინციპით შეგვიძლია ავხსნათ ყველაფერი მოვლენაო“. ზვეით საზოგადოებრივ მოვლენას თავის დაციის და სხვა ბიოლოგიური პრინციპებით ხსნის. ახლა კი სოციოლოგიისთვის წაუტანებია ხელი და აქაც მიხაილოვსკის და ტარდის მეტი ევრავინ უნა-

ხავს*) პირველი პრინციპი გვეუბნება — განავარძობს ავტორი, რომ გენიოსი **) „რასმე ახა რს შეამჩნევს მოვლენასა და ფაქტში. (კარგათ დაინსომეთ „შეამჩნევსო“). შემდეგ ვე გენიოსის მიერ გამოვანილი და შემჩნეული ახალი რამე გავრცელებდა ხოლმე ბრბოში მიმბაძელობით“. პირველ წინადადებაში მხოლოდ შეამჩნევდა, მეორეში — კიდევაც იგონებს, უთუოთ ისე როგორც ბ. ფხა იგონებს მატერიალიზმს, რაკი გენიოსი ასე სასწაულ-მომქმედი ყოფილა, უეპველია ის იშვიათი მოვლენა უნდა იყოს. მართლაც გენიოსი, დიდებული გვამი, შემთხვევითი მოვლენას წარმოადგენს. მაგრამ ეს შემთხვევითი მოვლენა მთელს რეველუციის ახლენს საზოგადოებასა და კერძო ადამიანშია“. ამ ნაით. ბ. ფხას „შეხედულობით ყოველ გვარი“ სოციოლოგიური მოვლენა აიხსნება განახლების და მიმბაძელობის პრინციპით“. ეს

*) კარგად ბ-ნი ფხა კითხავდეს თავის მსწავლეებს — მისაღოვსკი-ტარდს — რატომ გმირ დონისოტს ავჯინ წაბაბა და პირ-ითი კოლუბე დენინოვან? თუმიცა ორი-სამი საკუუნის წინ რანდთა ცსოვრება იგვე დონ-ქისოტობას იყო. ცსდათა საზოგადოებას იყო განვიარებულა, რომ მის მკვლ საკურულ გემირს დღეს სასაცილოთ იღეს ზენის ცსოვრებას იყო აწეულა მდღა, რომ მკვლი უკვლას მიერ საქება და პტივეეეული პირება მკურნაობაში გამოგუკას და ავტენით. (მკ. ღუარსანათაქრძემე, სასუმა, ტარდელ მკვლავსე და სხ.) ცსდათ, მამამე შეილება მხოლოთ იმის, რასაც ნადავი აქვს; რაც უნდა გენოსი იყოთ, თუ თქვენს მოქმედებას არავითარი ნადავი არ აქვს, ვერან ვერ მოკაბავს. სოლო ნადავის შეგვლა-განვიარება ნიშნავს ცსოვრების შეცვლა-განვიარებას, რომლის დღა-მთლავი მხანას საწარმოო მღვის განვიარებაში. ახ. ზვეით.

**) მისაღოვსკი ღამარკობს გემირს და არა გენიოსის შესახებ.

1) ის. „კვალის“ № 21.

არის მისი ტუზისი. ხოლო ამ ორი მოგონის მი-
ზეზია გენიოსი, გენიოსის გამოჩენა კი შემ-
თხვევითაა. ეს არის ტუზისის დასაბუთება. (საბუთო
ტუზისათ ღირს!) აქედან ჩვენ გამოვიყვანთ დასკვნებს:
„ყოველგვარი“ მოგონის ახსნა „შემთხვევითი მო-
ვლენით“ ყოფილა შესაძლებელი, შემთხვევითი მო-
ვლენა შობს „ყოველ გვარ“ მოვლენას, ergriff, ყო-
ველ-გვარი: მოვლენა (სოციალური) „შემთხვევით
მოვლენას“ წარმოადგენს. რევილიუცია, ევოლიუ-
ცია, ისტორია, მეცნიერება და სხვ. და სხ. შემთხვე-
ვითი რამ არის ცხოვრების განვითარება არაერთარ
წეს-რიგს, კანონიერობას არ ექვემდებარება. ისტო-
რიული კანონები სისულელეა; ფანტაზიაა. ყველა-
ფერი შემთხვევაზეა დამოკიდებული. ამით ბ. ფხა
უარაპყრის ისტორიას, ლოლიკას, მეცნიერებას და
ამასთანავე ყველა ამებში თავს დებს, ერთ გრძელ
წერილს წერს, რომ დაგვიმტკიცოს, თუ რა არის,
მის მიერ ყბათ აღებული ისტორია, ლოლიკა, მეც-
ნიერება. მაშ რაღაზე არის აშენებული მისი წერი-
ლი? შემთხვევაზე? დაბ, შემთხვევაზე, ესე
იგი ლოლიკურ, ისტორიულ და მეცნიერულ
უწეს-რიგობაზე. ელაპარაკით კიდევ ყველაფრის
უარ-ყოფელი ავტორი: „ახალი მიზნის და
მისწრაფების შემომქმედი და წარმომშობელი

დიდებული გეამი, გენიოსია“. ცოტა-ტე-
ვით ამას არღვევს ლეონტიევიჩის პირით: „საქმე ის
არის, რომ აღმანას შექმნა კი არ შეუძლია რისამე,
არამედ გაიგოს და შესისწავლოს“. თუ ეს „სამართ-
ლიანი სიტყვებია“, როგორც ბ-ნი ფხა გვეუბნება,
მაშ მისი სიტყვები უსამართლო ყოფილა. მოდით
და გაიგეთ, ბ-ნი ფხა! ეს კიდევ არაფერი. ის ასეთ
დამამინებელ ქადგებასაც მოყოლია: „ბრბო შო-
ლოთ მექანეა დასმარებითი ძალისა. ერთია ინიცია-
ტორი, მმართველი (ე. ი. გენიოსია), გამგებელი
და შეგნებულათ მომქმედი, მეორე კი გამგონე და
მორჩილათ აღმასრულებელი“, ამგვართ ხალხს ჩა-
მოართვა შეგნება, ცნობიერება და უფროსებს მიუ-
ჩინა, ამით მორჩილი იყავიო. მაგრამ წარმოდგი-
ნით ჩვენი განცდიერება, როცა იქვე არღვევს ამ
აზრს ამ სიტყვებით: „ახლოვდით ცნობიერებასა და
შეგნებას ყოველივე მნიშვნელობა ჩამოერთვა ახ-
ლანდელს ღროში, მაგრამ ეს ფრიად შემცდარი აზ-
რია“. ბ. ფხა მუშრავლესობას ჩამოართვა ცნობი-
ერება და თვითონვე იძახის სხვებმა ჩამოართვაო და
ეს შეცდომააო.

ნ. კურდანი

(შემაგვი იწება)

საქველ-მოაქმედო საქმე

მოწყალო ხელმწიფეო ქ-ნო რედაქტორო!

ს არის ახლა მივიღე და წავიკითხე ჩვენი
ფრიად საყვარელი და დიდებული მგოსნის
აკაკის წერილი „განცხადებასავით“ თქვენს
პატივცემულ გაზ. „კვალის“ მე-ნ №-ში, რომელსაც
შეეხება ჩვენი ერის ფრიად დიდს საგანძურს: მათი
ძველათ ნათქვამის და გაღმონაცემის შეკრებას, ჩვე-
ნი სამშობლოს ყოველი კუთხის აღწერა-შესწავლას
მისის ვითარებით და აელა-დიდებით და ამასთანავე
ჩვენი ერის მოსიყვარულე განათლებული ყმაწვილ-
კაცობის ხალხის მუშაკათ სოფლათ დაგზავნას.

ესწრაფვი მოგმართოთ შიორის ქვეყნიდან უმო-
რჩილესის თხოვნით, რათა მიიღოთ წირომა და ამა-
სთანავე ჩემ მიერ წარმოგზავნილი ათი თუმათი
გადაცეთ დიღის მოწიფებით ჩვენს საყვარელ დიდ-

ბულს მგოსან მამულიშვილს აკაკის, საფუძვლათ მი
დიდებული ჩვენი საერო საქმისა, რომლისათვისაც
მთელს ქართველობას მოგვიწოდებს.

ამასთანავე სრული დამედებული ვარ, რომ
არ დარჩება არც ერთი ქართველი საცა და
რა მდგომარეობაშიაც უნდა იყოს იგი, რომ
აკაკის მოწოდებას ბანი არ მიცეს და თავის უკანას-
კნელი წელილი — თავის საქვეყნო — საერო სალა-
როში არ შეიტანოს.

ქვენი მარად მონა მორჩილი ოსებ მკრავილამე

ქ. ირეუტსეი.

ქალ — ნო რედაქტორო!

გიგზავნით ყვირილის ეპქრებში შეკრებილს
თვრამეტ მანეთს და ათ შუფს, ზეპირ სიტყვიერების
ფონდის სასარგებლოთ, იმედია შიიღებთ ამ მცირე
წელილს და მოახმართ იმ კეთილს განზრახვას, რო-

მელიც აღძრა პატივცემულმა და დაუფიწყარმა აკაკიმ, უმოკრიოლესათ გზხოვთ ამასთანავე გამოაცხადლოთ „კვალში“ შემომწირველთა სია:

თითო მან: მეორე გილ. ეპ. ერმილე ი. გაჩეჩილაძემ, მეორე გილ. ეპ. გერმანე მაღლაკელიძემ, ექტორ გაჩეჩილაძემ, ალექსანდრე თაბაკარმა, ილია მაღლაკელიძემ, დავით მახარაძემ, თეოდორე ახიდიშვილმა, დარისან მაღლაკელიძემ, ალექსანდრე აბაშიძემ, მ. გაჩეჩილაძემ, დიმიტრი ოქრ. ხუნდაძემ, ტრიფონ ნიორაძემ, ალექსანდრე გაჩეჩილაძემ.

ათ ათი შაური: გიორგი ტეშალაშვილმა, ენო შეყრილაძემ, მისე კენიკაძემ, გიორგი გველეჩიანმა, სილოვან გაჩეჩილაძემ, მურაძიან მაღლაკელიძემ გარსევან მაღლაკელიძემ.

ორ-ორი აბაზი: ერმინე კენიკაძემ, ტრიფონ გაჩეჩილაძემ.

თითო აბაზი: მაქსიმე გაჩეჩილაძემ, ნიკოლოზ შევილაძემ, დიმიტრი შულაძემ, ალექსანდრე შლამ-ბერიძემ, იოაკიმ ცნობილიძემ, გიგო გუგაიშვილმა ვუტე გაჩეჩილაძე.

* *

პატრონო რედაქტორო!

გიგზანით ოთხ თუმანს ზვიპირ გადმოცემათა ფონდის სასარგებლოთ, შეგროვილს სადგურ განჯის ქართველთა შორის, აქაური ქართველობა დიდის სიხარულით მიეგება ამ ფრიად სასარგებლო მიზანს და ზოგიერთებმა მუდამ თვე ალუთქვეს ამავე ფონდის სასარგებლოთ თვეში თითო მანეთი წლის განმავლობაში იმედია თაყიანთ დაპირებას სისრულელში მოიყვანენ.

ამასთანავე გიგზანით შემომწირველთა სიას: სამ სამი მანეთი: პეტრე მემზარიევილმა, ალექსანდრე ხოლერამ, ივანე შარუხიამ, ტარასი ცქიტივილიშვილმა, მიტროფანე უშვერიძემ და კალისტრატე ჩიქოვანმა ორ ორი მანეთი: სარდიონ ჭუმბურიძემ და ენო გეთაშვილმა,

თითო მანეთი: მიხაილ მიქაბერიძემ, ერმალოზ გენძეხაძემ, დავით გოცირიძემ, დარა გოცირიძისამ, ნესტორ. ცხვირავაშვილმა, პლატონ ანჯაფარაძემ, ნიკოლოზ კობახიძემ. გიორგი ზოლდასტანიშვილმა, თეოფილე კალანდაძემ, ანდრია ბახვაძე, თემურაზ ნოღამ, ივგორ გოგბერიძემ, ზაქარია მჭედლიძემ, დიმიტრი ბაქრაძემ, გეროანტი ჩილაძემ, დიმიტრი უმისიშვილმა, დიმიტრი რაზუმიოვიკი და ს. დ—ძემ ეისაც სურთ ამ კეთილ მიზნისთვის ფულის შემოწირვა შემდეგშაოც ეთხოვ გადამმცენ და შეგროვებისამებრ „კვალის“ რედაქციაში გავგზავნი.

ს. დოლიძე.

პატრონო რედაქტორო!
გიგზანით ოცდა ექვს მანეთს და 70 კაპ. შეგროვილს დ. საჩხერეში ზვიპირ სიტყვაობის ფონდის სასარგებლოთ, ამასთანავე გზხოვთ თქვენის პატივცემულის გზხეთის საშუალებით, ნება მიამცეთ მადლობა გამოუცხადო ყველა იმ პირებს, რომელთაც შემწეობა და თანაგრძნობა აღმოუჩინეს ამ საქმეს. შემომწირველთა სია: ხუთი მანეთით თ. ბეჟ. წერეთელმა. თითო მანეთით თ. ფ. წერეთელმა, ტერენტე ქავთარაძემ, ე. ჩხვიძემ, ფ. ნ. ქავთარაძემ, ი. ლამბაძემ, ელ. ს. აბრამიშვილმა, ე. ჩიკვაძემ, ნ. ლობჯინიძემ, ს. ჩინიციევამ, ნ. კანდელაძემ, ფ. დარჩიამ, თ. კიკვაძემ, ს. ყაზა-აშვილმა, ი. ე. კობიძემ. ათი შაური: მღ. ამ. იაკობაშვილმა, ე. ბერიძემ, გ. ბარათაშვილმა, ის. აბრამიძემ, პ. ორჯონიკიძემ, თებ. ძიმიტრაშვილის ასულმა, ჯუზ. ძიმიტრაშვილმა, ნ. ქვარიაშვილმა. ორი აბაზი: ა. ს. გოდაბერიძემ, ლ. ანდრიაძემ, სტ. გუგუშვილმა, ი. მგალობლიშვილმა. ექვსი შაური: რ. ნ. ჯაფარიძემ, ე. კველიშვილმა, პ. ლორთქიფანიძემ. თითო აბაზი: დ. აბდუშელიშვილმა, მ. ზოჯაშვილმა. ე. კ. აბაშიძემ, ს. საყვარელიძემ, ნ. მეცხვარიშვილმა. ორი შაური ქ-ნ. პ. ა — ლის ასულმა, მ. ა. მანჯაიძემ.

ქაიხოსრო ქავთარაძე.

6 მანს საჩხერე.

აღრინდელ ფულს 326 მან. 50 კ. რომ მიუმატოთ ყვილა ეს ფული (185 მან. 20 კ.) სულ შედგება 511 მან. 70 კაპ.

რედაქტორ-გამომცემელი ან. ო. წერეთლისა.

განცხადება

დაიბეჭდა და ისყიდება „წერა-კითხვის“ საზოგადოების წიგნის მაღაზიაში

მარი ბროსესი

საქართველოს ისტორია

ნაწილი პირველი, ნათარგმნი და განმარტებული სიმ. დოდლაპირის მიერ გამოცემა ნიკ დოდლაპირისა. ფასი 70 კაპ.

2—1